

Den globale Grundtvig og Askepotmyten

Af lektor, cand.theol., ph.d. Anders Holm

Da den sydkoreanske journalist og system-kritiker Yeonho Oh i efteråret modtog N.F.S. Grundtvigs Pris på Grundtvigsk Forums årsmøde, vakte det nogen overraskelse både inden og uden for de såkaldte grundtvigske kredse. Grundtvig i Sydkorea, hvad handlede det nu lige om? Begivenheden afspejlede imidlertid et relativt udbredt, men vistnok ikke særlig kendt fænomen, man kunne kalde Den globale Grundtvig. Det vil sige en ganske særlig anvendelse og fortolkning af Grundtvig og hans betydning, der eksisterer rundt om i verden, og som kun i nogen grad svarer til den, man som regel møder i Danmark. Om netop dette fænomen, som også var temaet for en konference i London i sommer, handler det følgende.

Grundtvig og højskolerne i verden

Det er ikke muligt bare tilnærmelsesvist på kort plads at redegøre for alle de mange sammenhænge internationalt, hvor Grundtvig bliver brugt. Jeg skal

derfor her nøjes med at give et lille indtryk med nogle eksempler, som delvis er udtaget fra sidste kapitel i min bog: *Grundtvig – En introduktion* fra foråret 2018. Det første, man kan konstatere, er, at Grundtvigs betydning i udlandet i hovedsagen er begrænset til uddannelsesområdet, herunder både børne- og voksenundervisning. Den globale Grundtvig er altså i første omgang ikke så meget forbundet med præsten og salmedigteren som med højskolefaderen og folkeoplyseren Grundtvig – og det til trods for, at Grundtvig uden for Danmark ofte kendes som Bishop Grundtvig. At det måske alligevel heller ikke er helt teologisk uinteressant, skal jeg vende tilbage til sidst.

I 2003 registrerede Gunhild Skovmand og K.E. Bugge næsten 700 højskoler på verdensplan, heraf knap 400 i Norden. Optællingen omfattede skoler og organisationer, der på forskellig måde vurderedes at være opstået under inspiration fra Grundtvigs skoletanker. En nærmere redegørelse for de præcise udvælgelseskriterier og det element af skøn, der naturligt nok må være, findes i pjecen *Folkehøjskolernes Verdenskort*. I hvilket omfang dette antal stadig stemmer, er

dog meget usikkert. I mange lande er der lukket skoler siden dengang, mens der andre steder er opstået nye.

I Indien f.eks. synes en række højskoler at være lukket i de mellemliggende år. Til gengæld har Folk Education Association of America blot inden for de sidste 10 år indregistreret 47 nye skoler, hvilket er mere end en fordobling af deres antal i denne periode.

Hvor meget denne udvikling så har med Grundtvig at gøre, kan man diskutere. Skønt nemlig hjemmesiden tydeligt annoncerer tilknytningen til Grundtvig og inspirationen fra ham, er det naturligvis forskelligt, hvor bevidste de enkelte skoler er herom, og hvor direkte påvirkningen derfor kan siges at have været. Der er endvidere udelukkende tale om højskoler, der i modsætning til de første og nu næsten uddøde gamle højskoler i USA eksisterer uden tilknytning til de danske indvandrer miljøer.

Oplysning, myndiggørelse og dannelse

I lande som Nigeria, Ghana, Nepal, Indien, Bangladesh og Filippinerne har Grundtvigs ideer om undervisning af de uuddannede befolkningsgrupper ført til etableringen af forskellige skoler – også i ikke-kristne sammenhænge. I disse lande har praksis med at lade undervisningen tage udgangspunkt i lokalbefolkningens modersmål, mytologi og historie også ofte haft appel. Ikke mindst som modsætning til de offentlige skolars krav om indførelse af vestlig kultur og undervisningsformer, der kan give anstrengende mindelser om en tidligere kolonimagt.

Ofte er skolernes hovedydelse ganske simpelt at dygtiggøre eleverne til at deltage på en rimelig måde i samfundslivet

eller f.eks. starte kooperativer. Dette kan ske gennem basal undervisning i matematik og skrivning, dyrkningsmetoder og håndværk og ved undervisning i demokrati og kvinders rettigheder. Forskelligt fra, hvad vi i Danmark forstår ved højskoler, bliver børn og voksne ligeledes tit undervist sammen, og mange steder har man lavet daghøjskoler i modsætning til skoler, hvor man bor. Lige så ofte er det nødvendigt for overhovedet at kunne rekruttere elever at opgive Grundtvigs idé om den eksamensfrie skole, som stadig praktiseres i Danmark.

Meget minder dog ikke desto mindre om de tidligere arbejderhøjskoler eller den landbrugsuddannelse, der i første halvdel af det 20. århundrede var en hovedydelse på mange danske højskoler. Et eksempel er Grundtvig-Institute i Nigeria, som blev grundlagt i 1984. Skolen har gennem årene haft stor betydning for mange unges chance for at skaffe sig en tålelig tilværelse. Det er en fagskole med eksaminer. Intet andet ville give mening for unge nigerianere, der eksempelvis er faldet ud af undervisningssystemet. Men der undervises samtidig i dannelsesfag og samfundsforhold, akkurat som det altid har været tilfældet i Danmark.

I andre lande, fx Japan, Sydkorea, Kina, USA, Canada, Ungarn, Polen og de baltiske lande, har Grundtvig-inspirationen været helt anderledes. Her er Grundtvigs tanker blevet brugt som modkultur til uholdbare samfundsforhold, stivnede undervisningsformer og konkurrenceprægede skolesystemer. Som eksempel kan netop nævnes den ovenfor omtalte kontroversielle mediemand Yeonho Oh (1964-). For at prøve at forstå FN-undersøgelseernes gentagne kåringer af

Danmark som verdens lykkeligste land, interviewede han trehundrede danskere og udgav på den baggrund i 2014 en bog med den sigende engelske titel: *Can We Be Happy Too?* Pointen i bogen, der har solgt i over 90.000 eksemplarer, er, at Grundtvig og de danske uddannelses-traditioner må være årsagen til det lykkelige folk. Siden bogen udkom, har Oh holdt flere hundrede foredrag om året og været i Danmark omkring 20 gange med studiegrupper på ca. 30 deltagere. Hans forhåbning er, at Grundtvig og danske traditioner i fremtiden kan inspirere til nye uddannelsesformer i Sydkorea. At dømme ud fra nogle nyere regeringstil-tag, der sigter på at øge børnenes glæde og velbefindende, har anstrengelserne ikke været uden effekt

Askepotmotivet

Når man stifter bekendtskab med de grundtvigsk inspirerede miljøer rundt omkring i verden, kan man godt komme til at trække lidt på smilebåndet over de til tider lidt idylliserede forestillinger om Grundtvigs betydning for Danmark. Hans navn anvendes i flæng flankeret af en række gamle næsten klicheagtige slogans som “Skolen for Livet,” “Menneske først,” “Frihed for Loke” og “det levende ord” – et træk, man også genkender fra danske politikeres brug af Grundtvig. Dette siger noget om Grundtvigs skæbne i udlandet (og herhjemme), nemlig at han er et symbol, noget fjernt og ikke helt definerbart, der kan anvendes som et trumfkort i debatter f.eks. – et fænomen som Grundtvig-forskningen i stigende grad er blevet opmærksom på.

Netop dette billede trådte tydeligt frem på konferencen *Lands of the Living*, ar-

rangeret, det amerikanske Samford University i London med hjælp fra mig og på selve konferencen to studerende fra Det Teologiske Fakultet, Kirstine Schøler Hjort og Signe Sønderby. Desuden hjalp Foreningen af Folkehøjskoler i Danmark. Under indlæggene af repræsentanter fra mere end 15 lande mødte vi udlægninger af Grundtvig i mange skikkelser. Et helt bestemt motiv var dog gennemgående, nemlig det, Grundtvigforskeren K.E. Bugge har beskrevet som et Askepotmotiv eller en Askepotmyte med reference til historien om den lille pige (Danmark), der går fra fattige, urimelige vilkår og ender med at få prinsen og det halve kongerige.

I sin bog *Canada og Grundtvig* fra 1997, skriver Bugge: “Indholdet af dette rygte – eller denne myte, om man vil – kan kort resumeres, som følger: Der var en gang et lille fattigt land højt mod Nord. Landet, der hedder Danmark, havde fornylig været i krig med sin mægtige nabo mod syd og havde desårsag mistet ca. en tredjedel af sit areal, vel at mærke en meget frugtbar tredjedel. I denne dybt kritiske situation fremstod en hædersmand, biskop Grundtvig. Han grundlagde nogle skoler for den voksne, ikke-akademiske del af folket. Derfor hedder disse skoler folkehøjskoler. Her skulle eleverne ikke belemres med gold udenadslære, men skulle lære at tænke selvstændigt og at samarbejde med hinanden. Således opstod den kooperative bevægelse, som man ganske vist i forvejen kendte fra England, men som i Danmark førte til helt forbløffende resultater. I løbet af få år havde befolkningen genvundet ikke blot sin selvtilid, men også sin velstand. Og nu om dage kan denne tidligere fat-

tige befolkning forbavse verden med sine kulturelle frembringelser” (Bugge 1997, 138-139).

I forlængelse af Bugge har en anden Grundtvigforsker, Kim Arne Pedersen, peget på, at Askepotmotivet ikke blot hører hjemme i udlandet. Vi kender det i variationer i forskellige nationale selvfrestillinger, hvor Grundtvig så mere eller mindre er med. For eksempel danskernes ofte slet skjulte påstand om skolesystemets udvikling, etableringen af velfærdstaten, nationen, der udsprang af en fredelig revolution osv., men den er altså også i høj grad den store underliggende fortælling, som hører med til Grundtvigbilledet rundt omkring i verden.

Ideen udspringer ganske givet oprindeligt af grundtvigianernes billede af en heldig dansk udvikling med Grundtvig som frelseren, men den er siden blevet gentaget i varierende former af karismatiske skikkelser rundt om i verden, der har grundlagt bevægelser, skoler og taget initiativer med dette billede som inspiration. Udover Yeonho Oh kunne f.eks. nævnes stifteren, den mangeårige leder af den amerikanske Highlander Folk School, pædagogen og borgerrettighedsforkæmperen Myles Horton (1905-1990). I Indien kunne man pege på grundlæggeren af skolesamfundet Mitraniketana, ingeniøren og miljøforkæmperen Sri Viswanathan (1928-2014), eller man kunne fremhæve højskolebevægelsens tidligere fængslede organisator på Filippinerne Edicio Dela Torre (f. 1943), som er en af de få, der har brugt Grundtvig både politisk, teologisk og pædagogisk.

Den universelle Grundtvig

De vigtigste fællestræk i anvendelsen af Grundtvig har ligesom i Danmark været kampen for forskellige former for frihed, folkestyre, uddannelse og skabelse af skoler og andelsbevægelser. Ligeledes er hans kristendomsforståelse, de få steder, den har inspireret, fx i kirkelige miljøer i USA, blevet brugt som et værn mod konservatisme og bestemte former for bibelsyn.

Bag det hele fornemmer man, hvor universelle Grundtvigs tanker, ja i virkeligheden hans teologi var og er, der hvor hans ideer har inspireret. Nok var Grundtvig dansker, hvad han mildest talt ikke forpassede muligheden for at gøre opmærksom på. Men hans særlige kristendomsforståelse indeholdt samtidig en dyb og universel respekt for det helt elementære i menneskers liv og de fænomener, som får det til at fungere: frihed, kærlighed, myndiggørelse og anerkendelse. Netop her er det interessante, at selv hans forestillinger om danskhed, hvor han dyrkede det specielt danske i næsten ekstrem grad, til syvende og sidst havde dette universelle sigte som sin inderste kerne. Og mon ikke det også er her, man skal finde den væsentligste årsag til, at hans slagkraftige ord kan give ekko og ny mening til mennesker langt borte næsten to hundrede år efter, de blev til. Som Edicio dela Torre har gjort rede for, rammer Grundtvigs gamle sætninger noget helt fundamentalt menneskeligt. Med andre ord: “Der måtte ligge noget i dem, som var universelt”, som han sagde i et interview med Lilian Zøllner i 1993.